

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

661

SAIKOLOJIA YA ELIMU NA KUNASIHI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2002

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B na C.
2. Jibu maswali yote katika sehemu A: maswali mawili (2) kutoka sehemu B na swali moja katika sehemu C.
3. Sehemu A ina alama arobaini (40) na sehemu B na C zina alama thelathini (30) kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa havitakiwi ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika namba yako ya mtihani katika kila ukurasa wa kijitabu chako **cha kujibia**.

maktaba.tetea.org

1. Eleza kwa ufafanuzi mambo manne yanayoonyesha kuwa tabia ya mtoto hubadilika kadri anavyoendelea kukua.

Mtoto hubadilika tabia kadri anavyokua kupitia maendeleo ya kihisia, kwa kuwa kadri mwili na akili zinavyopevuka, mtoto huanza kuelewa na kudhibiti hisia zaidi kuliko kipindi cha awali. Hii humfanya awe mtulivu, mwenye subira, au mwenye uwezo wa kueleza anachohisi kwa ufasaha.

Mabadiliko ya kijamii pia huonekana anapokua, kwa sababu mtoto huanza kuelewa sheria za jamii, anajifunza kushirikiana, kuheshimu wengine, na kufuata taratibu. Tabia yake ya kucheza peke yake hubadilika na kuwa ya kushirikiana na wenzake zaidi.

Mabadiliko ya lugha yanaonyesha ukuaji wa tabia kwa sababu mtoto huendelea kuwa na uwezo mkubwa wa kuongea, kuuliza maswali, na kueleza mawazo yake. Hii huchangia mabadiliko makubwa katika namna anavyojitetea na kushughulikia matatizo.

Mabadiliko ya uwezo wa kufikiri huonyesha tabia kubadilika kwa kuwa mtoto huendelea kutoka kufikiri kwa kushika vitu hadi kufikiri kimantiki. Anaanza kutatua matatizo, kupanga mambo, na kufanya maamuzi kwa msingi wa mantiki, jambo ambalo ni kielelezo cha ukuaji wa tabia.

2. Bainisha aina tatu za michakato ya ujifunzaji ambayo humsaidia mtoto kuyapanga maarifa mapya.

Mchakato wa ulinganishi humsaidia mtoto kulinganisha maarifa mapya na maarifa aliyokwisha kuyapata, jambo linalomwezesha kuona uhusiano wa dhana na kuimarisha uelewa.

Mchakato wa upangaji taarifa humruhusu mtoto kupanga maarifa katika mpangilio fulani unaoeleweka, jambo linalomwezesha kukumbuka na kuyatumia kwa urahisi.

Mchakato wa uunganishaji humwezesha mtoto kuhusisha maarifa mapya na uzoefu wake binafsi, hivyo kuimarisha umahiri wa kutumia dhana mpya katika mazingira halisi.

3. Toa maana ya dhana ya utambuzi wa kijamii katika elimu ya mtoto.

Utambuzi wa kijamii ni uwezo wa mtoto kutafsiri, kuelewa, na kutenda kulingana na hisia, tabia, nia, na matarajio ya watu wengine katika mazingira yake.

Dhana hii inahusisha uwezo wa mtoto kuelewa namna watu wanafikiria, namna wanavyohisi, na kwa nini wanatenda kwa njia fulani katika mazingira ya kijamii.

Pia inamaanisha uwezo wa mtoto kufanya maamuzi kwa kuzingatia mantiki ya kijamii, kama kuonyesha heshima, kushirikiana, na kutatua migogoro kwa njia inayokubalika.

4. Eleza mambo matatu yanayoathiri kasi ya mtoto kujenga uwezo wa kufikiri kwa undani.

Uzoefu wa awali wa mtoto unaathiri kasi ya kufikiri kwa undani kwa sababu mtoto anayekua katika mazingira yenye uchunguzi, michezo ya kielimu, na maswali huchochewa kufikiri zaidi.

Mazingira ya ujifunzaji yanayojaa ushirikiano na msisimko huongeza kasi ya kufikiri kwa undani kwa kuwa mtoto hupata nafasi za kuchunguza, kuuliza, na kuchangia mawazo.

Usimamizi wa kihisia unaathiri kasi ya kufikiri kwa sababu mtoto mwenye utulivu wa ndani na uwezo wa kudhibiti hisia huweza kutafakari na kuchanganua mambo kwa undani zaidi.

5. Kwa hoja tatu, eleza namna elimu ya maadili humjenga mtoto kuwa na msimamo chanya katika jamii.

Elimu ya maadili humfundisha mtoto kutambua tofauti kati ya kilicho sahihi na kisicho sahihi, jambo linalomwezesha kuchagua matendo mema katika jamii.

Elimu ya maadili humjenga mtoto kuwa na heshima kwa watu wengine, hali inayoongeza uwezo wake wa kuishi vizuri na jamii bila migogoro.

Elimu ya maadili humjenga mtoto kuwajibika, hali inayomfanya kuwa mtu mwenye msimamo na anayejua kutekeleza majukumu kwa uadilifu.

6. Dhana ya kumbukumbu amilifu ina umuhimu gani katika ujifunzaji wa kila siku?

Kumbukumbu amilifu humsaidia mtoto kushikilia taarifa kwa muda mfupi wakati akichakata au kutumia taarifa hizo kufanya kazi za kawaida darasani.

Kumbukumbu hii humwezesha mtoto kuelewa maelezo yanayotolewa na mwalimu na kuyaunganisha na maarifa mengine aliyopata hapo awali.

Pia humsaidia mtoto kupanga fikra zake, kuchambua taarifa, na kutatua matatizo yanayohitaji fikra za haraka na makini.

7. Eleza hatua tatu za ukuzaji stadi za lugha kwa mtoto wa umri wa awali.

Hatua ya kutambua na kusikia ndiyo hatua ya kwanza ambapo mtoto huanza kuelewa sauti na maneno kupitia kusikia mara kwa mara.

Hatua ya kuiga na kutamka maneno hutokea mtoto anapoanza kuiga sauti au maneno rahisi kutoka kwa watu wanaomzunguka.

Hatua ya kutunga sentensi humwezesha mtoto kuunganisha maneno na kutoa sentensi zenye maana, jambo linaloonyesha ukuaji wa ustadi wa lugha kwa kiwango cha juu zaidi.

8. Bainisha mambo matatu yanayoweza kuzuia mtoto kufikia stadi alizofundishwa darasani.

Ukosefu wa mazingira mazuri ya kujifunzia huweza kumzuia mtoto kutumia stadi alizofundishwa kwa sababu hana fursa ya kuzitumia kwa vitendo.

Changamoto za kiakili kama kukosa umakini humzuia kufuatilia mafunzo na hivyo kushindwa kufikia kiwango kinachotarajiwa.

Ukosefu wa msaada wa wazazi au walezi nyumbani huleta mwanya kati ya elimu ya darasani na mazingira ya nyumbani, hivyo kumzuia mtoto kuimarisha stadi.

9. Toa hoja tatu zinazoonyesha umuhimu wa kutumia michezo kama nyenzo ya kukuza fikra.

Michezo humjenga mtoto uwezo wa kupanga hatua, kuchagua mbinu, na kufanya maamuzi, jambo linaloimarisha fikra za kimantiki.

Michezo humsaidia mtoto kufikiri kwa ubunifu kwa sababu humweka katika mazingira yanayohitaji kutafuta suluhisho la changamoto husika.

Michezo hujenga uwezo wa kuchanganua mambo kwa sababu mtoto huchunguza hali, kutathmini chaguo, na kuona matokeo ya kila hatua.

10. Kwa kutumia mifano, fafanua mambo matano yanayoweza kuathiri uwezo wa mwanafunzi kujifunza kwa njia ya kushirikiana na wenzake.

Upungufu wa ujasiri unaweza kumfanya mwanafunzi kushindwa kushirikiana, kwa kuwa mtoto mwenye woga hushindwa kutoa mawazo yake mbele ya wenzake.

Tofauti za uwezo wa kiakili ndani ya kikundi zinaweza kuathiri ushirikiano, kwa mfano mwanafunzi anayeelewa taratibu huchoshwa na mwenzake anayehitaji muda mwingi kufahamu jambo.

Migogoro ya kijamii kati ya wanafunzi huathiri ushirikiano, mfano wanafunzi wasiopatana hawawezi kufanya kazi vizuri katika kundi moja.

Matumizi mabaya ya muda huathiri mafanikio ya kikundi, kwa kuwa baadhi ya wanafunzi hushindwa kupanga muda wa kukutana au kukamilisha majukumu yao.

Ukosefu wa mwongozo wa mwalimu husababisha kundi kufanya kazi bila mpangilio, kwa kuwa wanafunzi wanahitaji maelekezo ya wazi ili kufanya kazi kwa ufanisi.

11. (a) Kwa hoja tatu, eleza sababu za baadhi ya wanafunzi kushindwa kujieleza kikamilifu wanapofundishwa.

Wanafunzi wengi huogopa kukosea, jambo linalowafanya kushindwa kujieleza hata wanapojua jambo fulani.

Ukosefu wa msamiati unaofaa humfanya mwanafunzi kushindwa kueleza mawazo yake kwa ufasaha.

Mazoezi duni ya mawasiliano au mazingira magumu ya kifamilia yanaweza kumfanya mwanafunzi kuwa mnyonge katika kutoa hoja hadharani.

11. (b) Eleza hatua tatu za mwalimu ambazo zinaweza kuongeza ushiriki wa wanafunzi katika mafunzo.

Mwalimu anaweza kutumia mbinu za vikundi vidogo ili kuwapa nafasi wanafunzi kujadili na kujenga ujasiri wao.

Mwalimu anaweza kuuliza maswali ya wazi yanayowahusisha wanafunzi wote, badala ya kuuliza maswali yanayohitaji jibu la ndio au hapana.

Mwalimu anaweza kuwatia moyo wanafunzi kwa pongezi wanapojaribu kutoa mawazo, ili kuongeza ari ya kushiriki.

12. Eleza hatua nne za ukuaji wa uwezo wa mtoto kupambanua dhana, kulingana na mwelekeo wa wataalam wa elimu.

Hatua ya kutambua kwa ujumla humwezesha mtoto kugundua vitu kwa kuangalia tu bila kuchanganua undani wake.

Hatua ya kuainisha kwa sifa humfanya mtoto kuanza kutambua tofauti kama rangi, ukubwa, au umbo.

Hatua ya kuhusisha dhana humwezesha mtoto kuunganisha taarifa kwa kuona uhusiano kati ya vitu mbalimbali.

Hatua ya kufikiri kimantiki humjenga mtoto kuchanganua, kueleza, na kutoa hitimisho sahihi kutokana na dhana alizozipambanua.

13. Fafanua kanuni tatu za kujifunza kwa kuoanisha matukio na matokeo, kama zinavyotumika katika mazingira ya shule.

Kanuni ya kuimarisha hutokea mtoto anapopongezwa au kupewa matokeo chanya baada ya kufanya jambo sahihi, jambo linalomjenga kurudia tabia nzuri.

Kanuni ya kuadhibu hutumika pale mtoto anapopewa matokeo hasi kama onyo ili kumzuia kurudia tabia isiyotakiwa.

Kanuni ya kuiga hutokea mtoto anapoiga tabia za wenzake baada ya kuona matokeo yao, hivyo hujifunza kupitia mifano ya watu wengine.

14. Eleza mambo manne yanayoweza kuchangia mwanafunzi kushindwa kutekeleza mazoezi ya kujifunza kwa uhuru, kisha toa njia zinazoweza kusaidia kupunguza changamoto hizi.

Ukosefu wa ujuzi wa kujipangia majukumu unaweza kumzuia mwanafunzi kufanya mazoezi kwa uhuru kwa sababu hajui aanzie wapi. Njia ya kumsaidia ni kumfundisha kupanga muda na kutengeneza ratiba.

Hofu ya kufanya makosa humfanya mwanafunzi kutojiamini kufanya kazi peke yake. Njia ya kumsaidia ni kumpa kazi rahisi zinazoongezeka taratibu ili kumjenga kujiamini.

Mazingira yasiyofaa kama kelele au ukosefu wa vifaa huathiri uwezo wa kujifunza kwa uhuru. Njia ya kusaidia ni kumtengenezea mazingira tulivu na yenye vifaa.

Kumtegemea mwalimu kupita kiasi humzuia mwanafunzi kufanya mazoezi bila usimamizi. Njia ya kusaidia ni kumpa kazi zinazohitaji kufanywa peke yake hatua kwa hatua.

15. Makuzi ya mtoto huathiriwa na mwingiliano wa mazingira ya karibu. Fafanua hoja sita zinazoonyesha namna mazingira ya kifamilia, makazi, na kijamii yanavyochochea ukuaji wa mtoto.

Familia yenye upendo humjenga mtoto kuwa jasiri kwa sababu ya kujiona yuko salama kihisia.

Familia yenye mawasiliano mema humwezesha mtoto kujenga uwezo wa kuzungumza kwa ufasaha.

Mazingira ya makazi salama humruhusu mtoto kuchunguza na kujifunza bila hofu, jambo linaloimarisha ubunifu.

Jamii inayoshirikiana humjenga mtoto kujenga tabia ya ushirikiano na kusaidiana.

Jamii yenye miundombinu kama viwanja na shule humsaidia kupata uzoefu mpana unaochochea ukuaji imara.

Jamii yenye mifano mizuri ya maadili humsaidia mtoto kuwa na mwenendo unaokubalika kijamii kwa kuiga watu wanaomzunguka.

16. Kwa kutumia hoja sita, bainisha namna mwalimu anaweza kutumia tathmini endelevu kuboresha maendeleo ya kila mwanafunzi darasani.

Tathmini endelevu humsaidia mwalimu kubaini mapema maeneo ambayo mwanafunzi anahitaji msaada.

Mwalimu anaweza kubadili mbinu za kufundishia kulingana na matokeo ya tathmini ili kumfaa mwanafunzi zaidi.

Tathmini humwezesha mwalimu kujua wanafunzi wanaopiga hatua na wale wanaohitaji muda zaidi ili kupanga mikakati sahihi.

Mwalimu anaweza kutoa mrejesho wa mara kwa mara kwa mwanafunzi ili kumsaidia kuboresha makosa.

Tathmini humsaidia mwalimu kujua uwezo wa mwanafunzi mmoja mmoja badala ya kufanya uamuzi wa jumla kuhusu darasa.

Matokeo ya tathmini humsaidia mwalimu kupanga kazi, malengo, na mbinu za kufundishia zinazolenga kuongeza ufanisi wa kila mwanafunzi.

